31

Q. B. V.

DISSERTATIO MEDICA,

IN QUA

POTUS COFFEÆ,

LEVITER ADUMBRATUR,

QUEM

CONSENS. NOBIL. NEC NON EXPER. ORD. MED.
IN ILLUSTRI AD SALAM LYCEO,

SUB PRÆSIDIO,

VIRI NOBILISSIMI ET EXPERIENTISSIMI

DN. DOCT. CAROLI LINNÆI,

EQUITIS AURATI DE STELLA POLARI,
S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRI,
MED. ET BOTAN. PROFESSORI REG. ET ORD.
ACAD. SCIENT. UPSAL. HOLMENS. PETROPOL.
BEROL. IMPERIAL. NAT. CUR. LONDIN. MONSPEL. TOLOS. ET FLORENT. SOCII,

PUBLICO SUBMITTIT EXAMINI

HINRICUS SPARSCHUCH,

LINCOPIA O-GOTHUS.

IN AUD. CAROL. MAJ. AD D. XVI. DECEMB.
ANNI MDCCLXI.

H. A. M. S.

UPSALIÆ.

VIRO

Admodum Reverendo atque Præclarissimo,

D:NO MAG. JOHANNI SPARSCHUCH,

S. S. Theologiæ LECTORI Primario ad Regium Gymnasium Linkopiense Dexterrimo,
Ven. Consistorii ASSESSORI Æquissimo,
PRÆPOSITO & PASTORI in Skeda Vigilantissimo,

PARENTI OPTIMO.

Maxima illa, & innumera fere beneficia, quæ, paterno Tuo adfectu, a cunabulis inde, in me contulisti, dum gratus recordor, tantum abest, ut animum, prolixum licet cupientissimumque, de remuneratione ulla cogitare sinat eorum amplitudo, ut etiam in multitudine defixus prope obstupescam, & infra desideria mea quam longissime subsistam. Permittas itaque, Indulgentissime Parens, *ut, cum tua in me merita, ne idonea quidem dicendi ratione, exæquare valeam, in animo religioso, tacitaque veneratione conquiescant, & ut tecum insuper agam, tanquam honestus Debitor, qui nec fallere fidem, nec Creditori surripere sua studeat, sed qui parvis subinde muneribus illum demulceat, & se ipsum quam sæpissime admoneat, reddendum aliquando cum fenore id omne, quod ejus benignitate mutuari licuit haud mediocri. De cetero voveo, ut, felicissimos inter rerum successus humanis rebus intersis quam diutissime. Permansurus,*

PARENTIS OPTIMI,

filius obsequentissimus
HINRICUS SPARSCHUCH.

D. D.

§. I.

Nos Europæi, qui ducti opinione, ad consvetudinem, nec ad rationem vivimus, ut verbis utar Senecæ, aliarum gentium mores alto supercilio, immo cum risu, intuemur, quasi a nobis prorsus alienos, mox vero eosdem, novitatis cupidi, in usum trahimus. Nobiliores, ut habeant, quo a plebejis distingvantur; hi vero, ne inferiores videantur cæteris, simiarum instar, illos imitantur, & sic novi facile per integras regiones late disseminantur mores. Navigatio, ad summum fastigium ab Europæis evecta, nos in omnes mundi plagas facile allectat, etjam remotissimas; inde nobis aliarum gentium terræ & mores innotuere, tam boni, quam mali. Inter maxima inventa, quæ beneficio navigationis originem debent, primum sibi vindicat locum India Occidentalis, a Columbo detecta, quamvis inventionis gloria Americo Vesputio cesserit. Navigationi etjam adsignamus Indiam Orientalem, ejusque insulas felicissimas, mercesque varias, ab utraque

India repetendas. Si mente ac cogitatione omnia adeamus, quæ recentior investigavit ætas, certe rudes dicemus majores, qui horum omnium ignari vixere; hi spiritus ardentes, Nicotianam, Theam, Coffeam, Saccharum, Sericum, aromata plurima, & sexcenta alia, nobis hodie usitatissima, ignorabant: humili contenti sorte, nostris & fortiores & feliciores, ea spernentes, quæ hodierna introduxit luxuria, in corporum usum, certe non optimum. Nisi quis nos feliciores judicet ob detectas Potosi argenteas gazas, quas laboriose ex terræ visceribus erutas, magno cum periculo in Europam transferimus, nec minus ancipiti casu ad disjunctissimas Indiæ Orientalis barbaras terras deferimus & dilapidamus, arida folia fruticum & fila larvarum tenuissima reportaturi. At vero inter alia, quæ reducimus, numerandæ erunt sic dictæ Fabæ Coffeæ, quæ tanta copia hodie importantur, ut satis mirari nequeamus, Indos, in suis terris, tam largam obtinere messem, quæ tot nostratum sufficiat gulis. Hanc tamen considerationem illis, quibus curæ est, lubens relinquo; mihi animus tantum erit, paucis disserere de potu illo Orientali-Arabico, quem decoctum COFFEÆ, dicere moris est, ejusque originem, præparationem & effectus peculiares exponere. Te vero L. B. ea, qua par est, veneratione compellamus, velis, solitum nobis non denegare favorem.

§. II.

Historiam COFFEÆ perfectam, si traderem, dies prius mihi deficeret, quam dicendorum tela, qvum de ea tot tamque multa tradiderint plurimi, ut ea enumerare opus foret Herculeum; qui de COFFEA multa lectitare gestiunt, adeant, præ ceteris, Monographos Coffeæ, inter quos nominare sufficiat,

Mei-

Meiſnerum 1621.
Petterſenium 1666.
Baneſium 1671.
Tognium 1675.
Du Four 1684.
Galan 1669.
Sponium 1705.
Roqve 1717.
Langerum 1684.
Maſſilium 1685.
Chamberlaine 1685.
Bleignur 1687.
Maglium 1691.
Bladdæum 1721.
Duglas 1725.
Civerum 1731.

ut taceam *Mappii* & *Gmelini* diſputationes, aliorumque, docte conſcriptas.

§. III.

Notitia Coffeæ genuina, inprimis ab Arabia felici & Æthiopia peteretur, in quibus ſponte creſcit, niſi remotiſſimus obſtaret locus; nobis itaque ſufficiat *Coffeam* conſiderare ſecundum ætates, quibus magis magisque innotuit. Nominata *Coffea* proprio in ſolo, Arabiæ ſcilicet felicis, BUN, quod Ægyptii in *Bon* vel *Ban* flexerunt, quo factum eſt, ut nonnulli *Bunchos* Avicennæ idem ſtatuerint.

ARABES ſcriptores circa An. 1400. primam hujus arboris mentionem, quantum novimus, reliquerunt, mancam licet & valde obſcuram.

ALPINUS (*Proſper*) de *plantis Ægypti*. Venet. 1591. primum hunc graphice propoſuit potum, quod vero attinet arboris figuram, adeo rudis illa fuit, ut ab aliis facile non dignoſceretur. Potum quendam, inquit, ex Bon „ſ. Ban præparari, quem Turcæ, Ægyptii & Arabes pa„rant, decoctum vulgatiſſimum, quem vini loco ipſi po„tant, venditurque in publicis œnopoliis, non ſecus „quam apud nos vinum, illique ipſum vocant CAOVA. „Arborem ſimilem eſſe Evonymo; potum corroborare „ventrem, juvare concoctionem, viſcerum auferre ob„ſtructiones, uterum calefacere, menſtrua pellere. Philologis excutiendum relinquimus, an illa antiquioris æ-

vi ſententia ſibi conſtet, qua nonnulli contendunt vocabulo קלי 1 Sam. XXV. v. 18. ſignificari Coffeam ſ. potum, quem Davidi attulerit Abigail *); cum ex fabis ſ. fructibus frictis & contuſis *Cahve*, Arabicæ arboris, potionem gentibus Orientis gratiſſimam ac receptiſſimam eſſe paratam, conſtat.

De COFFEÆ potu, VERULAMIUS A:o 1624 cent. §. 768. ita: COFFEA *turcis potus ex bacca, quæ nigricat inſtar fuliginis, eſt acri & aromatico odore, pulveriſata in aqua ſumitur calente.*

Europæis in uſu eſſe cœpit hic potus, circa annum 1650. & primo apud auſtraliores Italos, Galloſque invaluit.

RAJUS in *Hiſtoria plant.* A:o 1690. de potu COFFEÆ, utpote tum receptiſſimo, ita loquitur: „Arbor „Arabiæ felicis, duntaxat intra Tropicos. Arabes vim „ſeminum vegetandi deſtruunt, inde immenſæ opes, ut „fere totius orbis divitiæ, in eo confluant; unde illa „pars Arabiæ vere feliciſſima. Fidem ſuperat, quod mil„lena modiolorum millia divendant Turcis, Barbaris, „Europæis. Mirum, inquit, tantum theſaurum unius „gentis peculium eſſe, & intra unius provinciæ angu„ſtias coërceri. Mirum, vicinas Nationes, exſtimu„lante invidia ſ. avaritia, eas jam pridem non, vel vi „depopulatas eſſe, ſeu ſemina, vel vivas radices, dolo „non ſurripuiſſe. Mirum, quam vigilem Draconem „coävetis ſuis tuendis præficiant indigenæ. Mirum, u„nius regionis meſſes, totius orbis ſufficere expenſis.

Svecis noſtratibus, ante initium hujus ſeculi, vix in uſu fuit hic potus, quod plures ſenes, fide digniſſimi, etjamnumque ſuperſtites, nobis retulere, qui eum ad nos

---

*) Vid. b. m. Olav. Celſii S. Th. Doct. Prof. Hierobot. de plantis Sacr. Sripturæ Upſ. edit. MDCCXLV. it. MDCCXLVII.

nos introductum a peregrinatoribus testantur, e Gallia reducibus, eo, uti aliis moribus, nostram qui infecere nationem.

Visa primo fuit arbor in Europa circa annum 1710. ex Arabia seminibus delata in Hortos Academicos Belgii, & inde per totam facile Europam disseminata; quo modo hoc factum sit, graphice describit *Boerhave* in Hort. Lugd. Batavo 2. p. 217. *Nicolaus Vitsen*, Amstelædamen-„sis Consul, atque Indiæ Orientalis Præfectus, postquam „literis sæpe monuerat, primum Societatis Indiæ Orien-„talis Præfectum Van *Hoorn*, ut semina recentia, *Caffe*, „Mochâ Arabiæ felicis urbe deferenda curaret, atque in „insula Java, in cujus metropoli Batavia habitabat, ter-„ræ commissa foveret: cui ille parens, arbores inde na-„ctus plurimas, unam misit Amplissimo Viro, qui sta-„tim quam liberalissime, incomparabili hoc ornamento, „hortum ornavit Amstelædamensem, cujus olim & con-„ditor fuit. Ibi tulit dein fructus, ex quibus satis novæ „assiduo stirpes prodeunt. Ita quidem, ut rarissimæ ar-„boris spectaculum in Europa, unius Vitsèn curæ debea-„tur & liberalitati, errantque, qui aliter de hac re com-„mentati sunt, ut suis ad me datis, ipse Amplissimus „Vir monuit.

JUSSIÆUS (*Anton*) in *Actis Parisinis*, dignam figuram & descriptionem arboris, omnium primam proposuit A:o 1713. secundum arbusculam vivam, quam *Pancras*, Consul Amstelædamensis & Præfectus Horti, *Ludovico Magno* obtulit, uti commemorat *Geoffroy Mat. med. 2. p. 432.*

AMERICÆ regiones, inter Tropicos sitæ, hodie ab Europæis cultæ, uti Surinamum & aliæ, ex hujus arboris cultura, ingens quotannis reportant lucrum; etenim seminibus, a Gubernatore *Van Hoorn* primum reportatis, arbor in varias regiones utriusque Indiæ distributa

buta fuit, immo & Africæ fervidiſſimæ, quæ antea merx unius erat regionis.

§. IV.

GENUS arboris COFFEÆ deſtinctum eſt ab aliis plantis. Primi, qui arborem conſpexerunt Botanici, ad Jasmini genus retulerunt Coffeam, cum Corolla ſatis conveniant & baccæ ſint diſpermæ. *Heiſterus* quidem in Horto Helmſtadienſi, novum ex hac arbore plantarum genus, conſtruere primum conatus eſt, modo operi perficiendo par fuiſſet. Nob. Dom. Præſes A:o 1737. primum generis diſtinctum & naturalem tradidit characterem, in Generibus plantarum:

COFFEA.

CAL. *Periantium* quadridentatum, minimum, germini inſidens.

COR. *Petalum* infundibuliforme. *Tubus* cylindraceus, tenuis, calyce multoties longior. *Limbus* planus, quinque-partitus, tubo longior: *laciniis* lanceolatis, lateribus revolutis.

STAM. *Filamenta* quinque, ſubulata, tubo corollæ impoſita. *Antheræ* lineares, incumbentes, longitudine filamentorum.

PIST. *Germen* ſubrotundum. *Stylus* ſimplex, longitudine corollæ. *Stigmata* duo, reflexa, ſubulata, craſſiuſcula.

PER. *Bacca* ſubrotunda, puncto umbilicata.

SEM. bina, elliptico-hæmiſphærica, hinc gibba, inde plana, arillo involuta.

§. V.

SPECIES quidem generis hucusque non niſi unica innotuit, ſcilicet hæc ipſa, quæ ſeminibus potum ſubminiſtrat. Occidentalem aliam, tanquam novam Coffeæ ſpeciem, nuper ex America redux, Clariſſ. *Jaquinus*, Botanicus Cæſareus, orbi propoſuit, in opuſculo

ſuo,

ſuo, quod inſcribitur, *Enumeratio ſyſtematica plantarum;* ſed de arbore non viſa, nihil pronunciamus, inprimis cum a Coffea Arabica in non paucis differat, numero certe partium floris quatenario, nec quinario, ſemine uno nec gemino manifeſte differt, eſt vero hæc:

COFFEA *occidentalis* floribus tetrandris, fructibus monoſpermis. Jaqu. gen. 16.

Pavetta foliis oblongo-ovatis oppoſitis, ſtipulis ſetaceis petiolis interpoſitis. *Brown. hiſt. jam. 142. t. 6. f. 2.*

Jasminum arboreſcens, lauri foliis, flore albo odoratiſſimo. *Plum. ic. 150. t. 156. f. 2.*

Quod circa hujus ſpeciei genus dubii hæreamus, fructificatio dioica Stellarum inprimis nos movet, in generibus notis conſtans, quæ ſine numero quinario ſ. quaterno variat, ubi in Rubia, Crucianella aliisque, tamen fructu dicocco conſtans; nec ſolet facile numerus ſeminum in iis, quæ paucis gaudent, variare, cui itaque principio ſuum inædificavit Syſtema Cæſalpinus.

SYNONYMA Coffeæ noſtræ omnia, præſertim e peregrinatorum turba colligere, res immenſi eſſet laboris, parcioris autem uſus. Nonnulla itaque indicaſſe Botanicorum ſufficiat, quæ inter præcipua ſunt.

COFFEA. *Syſt. nat. 10. p. 929. Spec. pl. 172. Hort. cliff. 59. Hort. Upſ. 41. Mat. med. 70. Roy. lygdb. 239.*

Coffe. Dal. pharm. 491.

Coffe frutex, ex cujus fructu fit potus. Raij hiſt. 1691.

Coffe tree. Pluk. phyt. 272. f. 1.

JASMINUM Arabicum, lauri folio, cujus ſemen apud nos *Caffe* dicitur. *Juſſ. Act. 1713. p. 388. t. 7. deſc. figur.*

JASMINUM arabicum, caſtaneæ folio, flore albo odoratiſſimo, cujus fructus *Coffe* in officinis dicitur Belgis. *Comm. Amſt. 72. Boerh. lugd. 2. p. 217.*

JAS-

JASMINUM castaneæ folio, flore odoratissimo, rubro fructu (qui Coffe) duro. Comm. Amst. 250.

EVONYMO similis ægyptiaca, fructu baccis lauri simili. Baun. pin. 428.

Arbor Bon, cum fructu suo *Buna. Park. theatr. 1622.*

BON vel *BAN*, arbor. Bauh. hist. 1. p. 422.

BON vel *BAN* ex cujus fructu Ægyptii potum *Caova* conficiunt. Pluk. alm. 69. t. 272. f. 1.

BON *Alp. Ægypt. 36. t. 36. Vest. Alp. 21.*

BUNA, Bunna & Bunchos Arabum. Bauh. hist. 1. p. 421.

§. VII.

DESCRIPTIONEM arboris præstantissimam suppeditat *Hortus Cliffortianus*, quam itaque heic sistimus paucis adjectis:

RADIX fibrosa, pallida.

CAULIS arboreus, rectissimus, erectus, simplex, sæpe duodecim pedum & ultra; cortex primo anno viridis, secundo fuscus fere, præcedentium griseus, expidermidi longitudinaliter dehiscente quadrifariam & membranæ instar discedente, inæqualis & lacerus.

Folia opposita, per spatia spithamæa vel palmaria remotis oppositionibus.

RAMUS ad singulam alam folii, lineari plus spatio ab insertione folii, supra folium remotus emittitur, horizontalis fere, simplicissimus vel sine ramulis, excrescens per annos semper ex apice, tenuis, junceus, glaber.

FOLIA opposita, oppositionibus spithami l. palmi spatio remotis, singula ovato-lanceolata, desinentia in acumen oblongum, superne glabra, atroviridia, nitida; inferne pallide vridia glabra & obscura.

PETIOLUS brevissimus, duarum triumve linearum extensus secundum longitudinem folii, ubi superne minimus filiformis, inferne teretiusculus crassior;

a la-

a lateribus hujus intra folium exeunt vasa alterna, viginti plura, ad angulum acutum recta extensa, prope marginem oblique flexa versus regionem apicis: horum vasorum insertio bifurcata est, sinu subtus concavo, superne convexo; foliorum Discus planus est, at juxta marginem justo longior, hinc undulatum quasi, intra singuli vasis exsertionem, flectitur. Longitudo foliorum spithamea est, latitudo digitorum trium transversorum. Cum rami horizontaliter pateant, vertitur semper discus folii versus coelum. Folia inferiorum oppositionum in singuli anni ramo, minora sunt reliquis.

STIPULA, ubi egrediuntur petioli, connectuntur utrinque folia, quæ inter petiolos terminatur in acumen subulatum ramo approximatum; ubi ramus per annum terminatur, ibi apparent margines laterales subulati, conniventes, & gummate quodam clausi. Folia persistunt per tres annos, decidunt, nec regenerantur.

FLORES ex singula ala duo l. quatuor, sessiles: corolla nivea hypocrateri formi; reliqua vide in Generibus.

FRUCTUS ovatus, obtusus utrinque, e rotundo parum utrinque compressus, & quasi angulis sex obsoletis notatus, umbilico circulo obsoleto notato, ruber, cortice molli tenui, bilocularis.

SEMINA solitaria, cartilaginea, hinc convexa, inde plana, margine altero longiore involuto intra alterum & reflexo in paribus contrario modo. Fructus hic pedicello brevissimo insidet, cincto vaginulis utrinque acuminatis imbricatis.

Videmus ex data descriptione arboris, ut paucis eandem comprehendam, *Arborem* simplicem, erectam, minus altam, *ramis* longis, simplicibus, laxis, & fere nutantibus, vestitis; *Foliis* oppositis, laurinis sempervirentibus, ornatam *Floribus* albis, sessilibus, fere Jasmini corolla, quibus *Baccæ* cerasorum facie, rubicundæ succedunt, pulpa pallida, submucilaginosa, fatua, intus gerentes

rentes *Semina* duo, dura, huic convexa, inde plana, *arillo* cartilagineo vestita.

FLORET arbor bis in anno, uti plantis Indianis est solenne, tempore scilicet vernali & auctumnali; FRUCTUS vero integrum annum ad maturationem exposcunt, adeoque fructus etjam bis in anno legitur.

ORDO NATURALIS arborem refert ad ordinem 44 *Stellatarum*, quod ex charactere & descriptione patet; ita tamen ut admodum affinis sit Ordini 63 *Cymosarum*, de quibus videatur *Philos. Botanica*.

CULTURAM arboris si respiciamus, eandem apud nos cum foenore seri & propagari nunquam posse, patet, cum ejus patria sit inter Tropicos; adeoque sine caldariis calidissimis, in terra prægnante, e ventre equino parata, excludi, adolescere, florere, & fructum sub fenestris producere, certe nequit. Ut vero hujus cultura facilius innotescat, ea adducere juvat, quæ de hac commentatus est *Joh. Silander*, *in actis Holm.* 1757. *p.* 236. qui ipse plantationi manum admovit per plures annos, dum *Surinami* degeret, cujus verba paucis comprehendamus: „*Arbor exacto anno post plantationem*, ex „seminario in aliam transfertur terram, inter fruteta plerumque crescit, & raro in altum surgit, corticeque „obducta subcinereo, ramisque laxis, fulgentibus ac undu„latis foliis. Terra sit humus dædala, in qua crescit, & „loca paludosa optima huic sunt. Clima surimense „præterea est divisum in α) *tempus Siccitatis* minus, per „Februarium & β) *Pluviale majus* a Martio ad medium „Augusti, inque γ) tempus majus *Siccitatis* a medio „Augusti ad finem Decembris, & denique in δ) *Pluviale* „*minus*, quod Januarium complectitur. Arbor, in tem„pore pluviali minori, plantationem obtinet, idque in„ter Musas, ut umbram sibi conciliet, donec quatuor „impleverit annos. Ad longitudinem octo pedum crescit,

„ſcit, & ad annum durat vigeſimum, vel ultra. Poſt „tres annos fructus reddit, idque bis intra annum. Fru-„ctus majores in tempore majori pluviali obtinent cives, „& minores in Octobri. Arbores novellæ fabas red-„dunt majores, ſed minus ſapidas. Modum ſiccandi & „mola easdem confringendi, apud Auctorem L. B. in-„veniet.

§. VIII.

ANALYSIN horum ſeminum COFFEÆ prætereo, cum nobis in hoc otium fecit *Geoffroij* in *Mat. med.* 2. p. 433, quam qui deſiderat, Auctorem adeat præſtantiſſimum.

§. IX.

Ad PRÆPARATIONEM *Coffeæ* ratio inſtituti nos deducit. Semina in ſartagine ferrea, ſupra prunas torrentur, ut bene ſudent. Manum vero exercitatam opus deſiderat, ut nec minus nec parcius uſtuletur. Dein in molam verſatilem ex Chalybe mox conjiciuntur, ut in pulverem redigantur craſſiorem; ſi enim diu conſervantur aſſata, vis non nihil perit. Ex hoc pulvere uncia una ſumatur, quæ cum duabus circiter libris aquæ coctæ miſceatur, ignique admoveatur, & poſtquam bis aut ter ebulliverit, ab igne retrahatur. Clarificetur adjecta raſura Cornu Cervi, aut albumine ovi aut aqua frigida, ut limpidius evadat decoctum. Alii tamen libentius potum conſumunt, ſine additamento clarificatum, qvum contendunt, vires potus inde infringi. Decoctum adhuc calens a fœculento pulvere, in fundo aheni præcipitato, per inclinationem ſeparetur, calidum ſumitur, cum enim frigidum fuerit, ingratiſſimus pleriſque eſt potus; conſvetudini tamen, ut in cæteris, obtemperandum.

Noſtrates, poſt prandium plerumque Coffeam bibunt, idque tribus cyathis murrhinis, cum ſaccharo ſæpe & flore lactis. *Galli* vero, cyathum unum tempo-

ge matutino inprimis potant, majorem tamen nostris, Saccharo adjecto, & pane triticeo ei immerso, ut potius edere, quam potare videantur. *Belgæ* & tempore matutino & pomeridiano hauriunt; in his vero plebeji, non tostum, ut etjam sine saccharo & lacte, instar infusi, propinant, ore postea saccharum, vel radicem Liquiritiæ sumunt. *Angli* tempore inprimis matutino, cum pane, butyro illito, bibunt. *Turcæ* unum tantummodo Cyathum hauriunt, saturatiorem vero nostris.

SUCCEDANEA COFFEÆ, ut invenirent, quam plurimi fuere annisi, e. gr. in *pisis*, *nucibus fagineis*, *amygdalis*, quorum amygdala, omnium cæterum saluberrima, majori tamen gradu, quam COFFEA inflativa, minus ideo recepta. Quoties COFFEA succedaneis adulteratur, toties doctæ non convenit gulæ, adsvetoque abdomini malum adfert non minimum.

INSTRUMENTA ad hunc potum rite parandum & propinandum, quibus luxuria culinas nobilitavit nostras, tam varia habentur ac desiderantur, ut illa solum commemorare labor sit. Sunt vero hæc inprimis:

Sartago ferrea pro ustulatione seminum.
Mola chalybea pro tostorum seminum comminutione.
Ahenum æneum operculatum pro coctione.
Tripus ferreus pro aheno coquente.
Carbonarium æneum pro cantharo calido tenendo.
Cantharus argenteus ad propinandum decoctum.
Cantharus argenteus pro lacte infundendo.
Vasculum argenteum saccharum subministrans.
Forceps argenteus pro saccharo excipiendo.
Vascula murrhina chinensia eaque gemina.
Cochlearia argentea parva pro saccharo miscendo.
Mensa rotunda picta, verniceque obducta.
Mappa mensalis pro tegumento mensæ.

Repo-

Repositorium quod excipiat supra mensam vascula.
Vas argenteum majus pro lavandis vasculis.
Plura ut taceam, quæ maxime necessaria judicant, licet vix mille thalerorum redimantur pretio.

ARS *Coffeam* præparandi, dudum in urbibus populosioribus, jus civitatis obtinuit, & admodum familiaris evasit, tanquam germana soror Tabernarum Vinariarum, hinc publicæ tabernæ *Coffeæ* fere ubique prostant hodie, in quibus otiosiores & delicatiores conveniunt, potu non inebriante se reficiendi; quin & in domo quacunque honoratiori, ancillam vel famulum, artis hujus coquinariæ peritum, deprehendas.

§. X.

Hoc potionis genus, ut novitium, nobilioribus in Europa tam frequens est, quam ignobilioribus Nicotiana evasit. Inprimis gratiam sexus muliebris sibi conciliavit potus, cum inebrians non sit, cum Theæ infuso sociandus, quamvis COFFEÆ potus nobilior judicetur, quod chariori, quam Thea, forte pretio veneat. Nulla enim facile Matrona nobilior, solo Theæ infuso se sat opipare exceptam putat, cum Coffea, majoris nempe pretii, habeatur præstantior; immo pro contemtu habet, si aliam invisens, COFFEÆ non excipitur deliciis: isque, mihi crede, inurbanus salutatur, qui prandio dato, Coffeam non offert hospitibus. Commentum hoc COFFEÆ novitium, plane singulare est, nec Tabaci fumo inferius, modo rationes quæras hujus ex effectu, sapore vel reliquis attributis. Ex Coffeæ inertibus nucleis, adustione eupyreumaticis factis, naturæ adeoque inimicis, parare potum, qui nec reficiat animum, nec sitim restingvat, ars omnino per magna est, quem bruta animantia, omnesque homines horrent, nec doctæ nisi gulæ sapiat. Præterea novimus omne tostum vim nutriendi amisisse, naturæque evasisse inimicum, unde

panem aut carnem uſtam, omnes merito depurgant coenantes.

§. XI.

VIRES, qui ſcire velit hujus COFFEÆ potus, eas potius Medicas, quam diæteticas reperiat, quas paucis exponere lubet.

ANOREXIAM potius excitat, qaum appetitum; quicunque mox ante prandium aliquot COFFEÆ cyathos hauſit, ut antea famelicus, absque ſingulari oblectamento & aviditate cibum aſſumit, quin potius ab eo facile abſtinebit.

PERVIGILIUM accelerat & ſomnum tollit, quod quivis expertum habet, qui hoc, hauſto tempore veſpertino, largius ſe ingurgitavit, & inde noctem transiget inſomnem, quod ut impediant, alii aquæ ſuperbibunt cyathum, alii vaſculum vini, alii ſpiritus ardentes; ſi cœnam omittant, qui ſero, tempore veſpertino, potum conſumſerunt, non ſomno facile obruuntur.

FLATULENTIAM inhibere, & *digeſtionem* promovere, creditur, ſi a prandio mox hauriatur; certum vero, immo certiſſimum, eſt, quod potus quocunque tempore ſumatur, ſi minus rite toſtus & præparatus, *Borborygmos* excitet & flatulentiam. Nob. Domn. Præſes virum novit, qui A:o 1742. d. 4. Octobr. commilitonum allectus conſortio, octo cyathos murrhinos hujus potus hauſit, inde flatulentia, borborygmis, ructibus nidoroſis, Anorexia, ſingulari ſenſu cordis relaxationem ſimulante, nocte inſomni & ſudore acido graviter laboravit.

TREMORES manuum capitisque obtinent plerique Coffeæ ſtrenui & quotidiani potatores. Tres Viros illuſtriores, nuper defunctos, meminimus, qui nimio Coffeæ potu adeo tremuli evaſere, ut vix Cyathum ori admovere potuerint, feliciter tamen liberati, per aliquot

annos,

annos, ab hac potione abſtinendo; Unus horum, qui guſtui abſtinentiam perſvadere non potuit, ore Coffeam tenuit, ſed nihil deglutiens, ſputo eam deinde emiſit. Debilitare Coffeam & ſyſtema nervoſum, & cerebrum, utpote exſiccans & ſimul eupyreumaticum, non modo ex qualitate uſtuali, ſed ex dictis tremoribus, conſtat. Apud magnates noſtros, frequentiores hodie eſſe mortes ſubitaneas, deprehendimus, quas *Aſphixiam* dicunt, qua plurimi Holmiæ & alibi, circa ſolſtitia hyberna inprimis, occubuere; annon culpam *Aſphixiæ* e potu Coffeæ derivare liceat, aliis inquirendum relinquo; mihi certe alienum non videtur, nec alienæ ſunt obſervationes, cum plurimi *Aſphixia* erepti, de iis loquor, quos novimus, ſtrenui potatores fuere Coffeæ.

ANTIVENEREUM & effeminans vulgo habetur Coffeæ potus, unde etjam potus Caponum, per opprobrium dicitur. Certe ſi blanda, dulcia & oleoſa, Aphrodiſiaca ſint, vires Coffeæ eſſe contrarias oportet. Notiſſima eſt *Olearii* in *itinerario p. 578.* hiſtoria, de Regina Sultani Mahmud *Kaſnins*, quæ eqvum vidit caſtrari, ab horrenda operatione abſtinere, & equo Coffeam propinari juſſit, cujus efficaciam habuit expertam in marito.

OCULOS tantum debilitat, quantum pingvia eos corroborant. Virum novimus, qui hora prima diei ante prandium hauſit tres Coffeæ cyathos, vacuo ventriculo, poſt quadrantem horæ, relationes lecturus publicas, facultatem videndi fere deſideravit, albo quaſi reticulo & linteo poroſo, oculis prætenſo.

MELANCHOLICIS nocet Coffeæ potus, quod omnes huic obnoxii morbo, ſuo confirmant teſtimonio.

HYPOCHONDRIACIS damnum adfert, acidum enim in primis viis auget, & copioſius hauſtum, ſudorem atque acidum generat; quando hi potant decoctum, & non multo poſt curru vehuntur, ructus emittunt ac-

cidiſſimos & copioſiſſimos, ut eodem contineri curriculo, grave ducamus.

HYSTERICIS non expedit potus, etſi illis vi ſua eupyreumatica prodeſſe creditur. Matronas duas honoratiores, urbis hujus incolas, hac paſſione vexatas, ferunt, quæ quotidie potum conſumſerunt, & ex Medicamentis præſcriptis, nullam obtinuerunt medicinam, priusquam Coffeam copioſius ſumtam, medicorum conſilio per aliquot annos neglexerint; perſvaſione vero amicarum, potum defendentium, aliquot cyathos Coffeæ poſt annum hauriebant, ſed, vix exacta nocte, paraxyſmo intenſo hyſterico affectæ, veritatem criminationis probarunt.

HÆMORRHAGIAS quascunque, *Menſes* & *Hæmorrhoides* pellit, ideoque feminæ etjam huic deditæ potui, menſtruis fere diffluunt, & ſæpe uteri Hæmorrhagiam incurrunt; ne igitur in ſtatu graviditatis abortum timeant, ab Coffeæ uſu copioſiori abſtinere, conſultum habemus. Quod vero Hæmorrhoides excitet & pellat, res adeo Hæmorrhoidariis eſt nota, ut demonſtratione non indigeat.

URINAM copioſe pellit, inprimis ſi aqua miſceatur; quosdam calculo obnoxios Holmiæ novimus, qui Cyathum Coffeæ murrhinum vitro aquæ frigidæ, libra una repleto, infundunt, idque horis conſumunt matutinis, qui unanimiter fatentur, quod vix aliud ipſis ſit notum, urinam & ſabulum copioſius pellens.

EXSICCANS eſt, unde hujus potus helluones plerumque macilenti & exſucci evadunt; contra illis expedit, qui Polyſarchia & pingvedine nimia laborant.

Verbo: ut multa paucis complectar. *Coffea*, utpote uſta, nihil confert nutrimenti, ſed ut naturæ inimica expellitur, omnes promovet excretiones, corpus exſiccat, humores ſpiſſos & lentos attenuat, immo fibras ſtrictiores facit, ſyſtemaque enervat nervoſum; quod igitur Cof-

Coffeæ potus diæteticus, optimus non ſit, ſatis patet, nec facile aliis expedit, niſi obeſis, vaporoſis, ſedentariis, guloſis. Torpidos erigere, & ſtupidiores acuere videtur, verum cerebrum & ſyſtema nervoſum exſiccando, corpus debilitat, & præcocem parit ſenectutem.

§. XII.

Quando MEDICI Coffeam adhibent, laudabilem ejus effectum, læti percipiunt; rite enim uſurpatum, præcipue malis, jam commemorandis, inſervit.

CALEFACIENS eſt Coffeæ decoctum, hinc tempore calefacit hiberno, æſtivo defatigat, ideoque in Febribus Criticis & Phlogiſticis locum non habet; Eryſipelaloſis certe ſumme eſt noxium, nec criticis febribus convenit, qvum acidum generat.

CARMINATIVUM vulgo creditur, ſed repellens potius dicendum; quamobrem lautiores a prandio Coffeam propinant, quo flatulentiam pellant. Nob. Dom. Præſes A:o 1740. e noſocomio navali, cujus Medicus fuit, horis egreſſus matutinis, ab ægrotantium halitu *Cardialgia* ſæpius afficiebatur; præſentiſſimum habuit remedium, ſi tres Cyathos murrhinos coffeæ celeri conſumſerit manu, ſine ſaccharo & lacte.

ATTENUANS eſt, utpote exſiccans, unanimi Medicorum teſtimonio. Nimia ideo pingvedine laborantibus præſcribendum; in *Leucorrhoea* quoque prodeſſe, tam Medicorum, quam Sexus ſequioris ſuffragio eſt confirmatum.

ANTHELMINTICUM audit, & hinc pueris ſæpe confertur, copioſius vero hauſtum, parvos eos reddit, adeoque non facile his ordinandum. Si quis aliquot cyathos decocti ſaturatioris hauriat, vermes plerumque e ventriculo in inteſtina deſcendere experitur; ſi mox purgatio propinetur, inviſi hi hoſpites hac expelluntur

 metho-

methodo; vermes enim uſtulata, nulla ratione ferre poſſunt, quod de Cornu Cervi uſto, aliisque, conſtat.

EXCITANS eſt, quam ob cauſſam illi, qui lucubrando noctes agant inſomnes, Coffeam aſſumunt, cum animo evadant promtiores; jure igitur in morbis ſoporoſis, ſi inprimis ægroti, oppleti, phlegmatici & obeſi ſint, Coffeam commendamus.

PELLENS eſt, uti prius dictum; ſangvinem, urinam, reliquasque excretiones pellit, qua ratione non ſine fructu, tanquam emmenagogum, in menſtruis ſuppreſſis adhibetur, & ſi copioſiori hauriatur aqua, calculoſis ad ſabulum pellendum prodeſt.

CEPHALICUM eſſe, Medici comprobant, & obſervationes eorum adducunt varios, qui ſat inveterata Cephalalgia detenti, ſolius ope decocti, priſtinam obtinuerunt ſanitatem. *Cephalalgiam* a crapulis abluere, res eſt notiſſima. *Hemicraniam* ſola Coffea mitigare, plurimi denique ſolent.

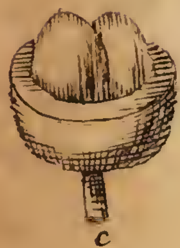
Manum de tabula.

TANTUM.

COFFEA *Arabica.*

A. Åkerman Sc.

